

ГАННА ЄМЕЛЬЯНЕНКО

*доктор філософських наук, професор
кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук,
Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна),
e-mail: kerol-Anna@bigmir.net, ORCID 0000-0003-4309-8047*

ЛАРИСА АБИЗОВА

*кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук,
Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна),
e-mail: larisa.sofia7@gmail.com, ORCID 0000-0002-9260-2126*

АЛІНА ШЕЙКАШ

*студентка факультету початкової, технологічної та професійної освіти,
Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна),
e-mail: avenita.anna@yandex.ru, ORCID 0000-0003-4679-2915*

ТЕОЛОГІЧНІ ТА АНТРОПОМІСТИЧНІ ФОРМИ ОСЯГНЕННЯ БУТТЯ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена дослідженню багатовимірного феномену з підвищеною гносеологічною та онтологічною складністю – проблемі пізнання та самовдосконалення людини в межах релігійно-містичної філософської традиції у площині діалогу філософії, науки і релігії в сучасну епоху. У науковому дослідженні застосовувалися методи історико-філософської компаративістики, а також методи, розроблені в рамках феноменології та герменевтики. Оригінальність статті полягає у використанні трансформованої методології класичного екзистенціалізму та екзистенціальної теології у сфері вирішення і дослідження антропологічних проблем сучасності. Комплексне дослідження дозволяє довести, що у сучасній трансперсональній метафізиці та близьких до неї течіях спостерігається тенденція змикання постнекласичного дискурсу з антропомістичними ідеями. Наукове дослідження сприятиме плюралістичному визначенню засад буття людини і культури на противагу односторонній раціональності, яка зумовлює деструктивний стан одномірності людини. Результати дослідження можуть бути використані в подальшій концептуалізації філософсько-релігійної думки та механізмів трансформації духовності в контексті соціальних зрушень.

Ключові слова: екзистенціалізм; онтологія; антропоцентризм; містицизм; духовна криза; теологія; раціоналізм; секуляризація; трансгуманізм; толерантність

Постановка проблеми. Планується дослідження антропологічної проблеми екзистенції людини і процесів трансформації духовності в контексті релігійного онтологічного простору. В полеміці з абстрактно-раціональним апріоризмом та сцієнтичною спрямованістю позитивізму інтерпретується концепт віри і людського існування в таких напрямках як містицизм, персоналізм, екзистенціальна теологія, філософська антропологія. Інтенсифікація тенденцій пошуку альтернативних парадигм аксіології людського існування пояснюється антропологічною кризою, загальною секуляризацією і пануванням раціонального мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У монографії Л.І. Мозгового «Антропомістичні константи в структурі світогляду» досліджується специфіка

концептуалізації містичного досвіду в якості універсальної константи світогляду, становлення трансцендентальних умов існування суб'єкта. В теоретичних розвідках Г.Д. Ємельяненко «Пауль Тілліх: екзистенціаліст чи теолог?», «Дж. Маккуорі і П. Тілліх в контексті об'єднання класичного екзистенціалізму та теології» ґрунтовно проаналізовано розуміння взаємозв'язку поміж філософією, аксіологією, теологією, проблему ціннісних пріоритетів автентичного існування людини в контексті трансформації релігійного світогляду, філософсько-аксіологічні погляди в теології П. Тілліха, застосування екзистенційної герменевтики Дж. Маккуорі в трактуванні біблійних текстів, особливості культурологічного синтезу філософії класичного екзистенціалізму з теологією у XX столітті, специфіка спадщини К. Барта і Р. Бульмана у парадигмі екзистенціальної теології. Зазначається, що «радикальна самокритичність християнства робить його здатним до універсальності тією мірою, в якій християнство підтримує цю самокритичність у власному житті» (Тілліх, 1995, с. 479).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Під цим кутом зору будуть розкриті і проаналізовані суб'єктивні людські форми та форми конституювання світу, яким має бути підпорядкована науково-технічна і морально-практична діяльність сучасної людини, потенційні можливості творчої суб'єктивності особистості. Стратегія наукового пошуку базується на взаємопроникненні когнітивних, соціально-антропологічних, онтологічних та інформаційних аспектів напрямів сучасної релігійної філософії. Спроба інтегративного, синтетичного підходу, що поєднує пізнавальний потенціал філософії антропології та аксіології дозволяє вибудувати нову пізнавальну стратегію щодо поставленої проблеми.

Формулювання цілей статті. Складність і багатовимірність контекстів екзистенції людини зумовлюють використання оновленого комплексу дослідницьких методів і принципів (синтетична компаративістика, парадигмальний метод, метод історико-філософської реконструкції, структурно-функціональний, текстологічний підхід, принцип автономності об'єкта, принцип когерентності значення), які дозволяють на основі концептуальної релігійно-містичної реконструкції сконструювати модель світоглядної парадигми, що охоплює онтологічні підстави (репрезентація трансцендентного виміру) та ціннісно-сміслові координати антропологічних теорій. Методологічно доцільною є інтерпретативна традиція у сполученні з герменевтичним методом дослідження духовності. Герменевтичний підхід до вивчення філософсько-релігійних ідей дозволяє здійснити їх аналіз як цілісної системи дискурсу в органічній єдності його теоретичних і практичних аспектів. Синтез методологічних доробок дозволяє визначити наступні елементи наукового пошуку: доктринальні наративи, у яких визначено екзистенцію людини в релігійному онтологічному просторі; наративи репрезентації містико-релігійного досвіду; наративи регуляції становлення суб'єкта в контексті глобалізаційних зрушень. Методика дослідження дозволить наблизитися до

формування сучасної інтегративної парадигми цілісної людини, що синтезує різноманітні антропні дослідження у XXI столітті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою нового розуміння людини є відмова від концепції єдиної універсальної раціональності, визнання її плюралістичного характеру та можливості застосування інших відомих позараціональних форм осягнення сутності людського буття. На разі констатується криза класичних цінностей – прогресу, гуманізму, свободи, перманентна переоцінка та напружені пошуки нових орієнтирів існування, криза християнської релігійної культури та потреба оновлення традиційного християнства. Розширення меж пізнання, секуляризація освіти і культури, технологічний вибух, міграційні процеси, зміна якості життя, зумовлюють соціальні трансформації, поширення ідей трансгуманізму та антропологічного дизайну, провокують антропну кризу. Е. Дюркгейм, М. Вебер, Н. Смелзер, Е. Гідденс були переконані, що по мірі того як суспільства будуть модернізуватися і все більше покладатися на науку та технологію, неминуче відбуватимуться процеси, внаслідок яких релігія ставатиме все більш маргінальним явищем, втратить владу і значення у світі, або набуде нових незвичних форм, що сприятиме дезорієнтації людини і дисфункції соціальних інститутів. Останнє відбувається на рубежі століть. Припускаємо, що в процесі осмислення екзистенції людини нагальною стає потреба підведення оновленого філософського фундаменту під містико-теологічні засади з позиції антропоцентризму, гуманізму і толерантності.

У наукових роботах сучасних українських вчених, зокрема, Л.І. Мозгового, Г.Є. Аляєва в загальних рисах осмислюються антропологічні аспекти трансформаційних процесів, проблема цінностей відповідно до сучасних викликів глобалізації. Л.І. Мозговий констатує «окремі спроби з'єднання дискурсів у контексті створення різного роду «інтегральних підходів» і «єдиної парадигми»» (Мозговий, 2013, с. 51). Наголошується на тому, що для «виявлення нез'ясованих імплікацій філософського дискурсу потрібна реалізація новітніх підходів щодо визначення антропологічної проблематики, заснованої на відповідній сучасній онтологічній основі» (Мозговий, 2013, с.5). Позиція авторів статті доводить, що збереження ідентичності і подолання духовної кризи суспільства можливі лише за умови подальшого і поглибленого вивчення та корегування діалогу між антропомістичними формами осягнення буття і філософсько-раціональним осмисленням світу. Явища, які традиційно відносяться до містичних, виявилися об'єктом лише невеликої кількості досліджень у філософській, релігійній, етнографічній та історичній літературі, саме тому передбачається комплексний, інтегративний аналіз антропологічної кризи в парадигмі містико-релігійного досвіду. Матеріали, накопичені філософською думкою до теперішнього часу, залишаються не синтезованими на рівні філософської абстракції. Дослідження форм організації трансцендентного досвіду розгалужується на ряд локальних традицій. У вітчизняних наукових працях історія взаємодії екзистенціалізму і теології залишається концептуально невизначеною. Розробка певних соціально-

антропологічних аспектів антропомістичних та релігійно-філософських ідей здійснювалася закордонними та сучасними українськими авторами: М.В. Луптак «У пошуках європейської ідентичності: від «Knowledge Society» до «Wisdom Society» (Тематичні начерки), А.І. Гранчаров «Що таке розсудливість – і як лікувати наше хворобе суспільство?», С.Л. Шевченко «Філософія П. Тілліха: рефлексії над ціннісними підвалинами людського буття», З.В. Швед «Типи наукової раціональності в дисциплінарному релігієзнавстві», С.В. Таранов «Теологічний екзистенціалізм» та ін. «Людина і вітальною, життєвою є настільки, наскільки вона є інтенційною. Так само і духовна сфера, притаманна людині, є поєднання вітальності та інтенційності, де інтенційність дає спрямування на осмислені змісти. Ідея «фундаментальної інтенції» допомагає нам зрозуміти смисл тілліхівських «граничного інтересу», «мужності бути» та «онтологічного самоствердження». Стає зрозуміло чому «онтологічне самоствердження не можна вважати ні природним, ні духовним, ні добрим, ні злим, ні іманентним, ні трансцендентним» (Таранов, 2014, с. 6), воно – первинніше та фундаментальніше за всі ці визначення» (Таранов, 2014, с. 224). Означені автори характеризують у своїх працях духовну ситуацію сучасного світу як відмову від традиційної, сформованої ще в добу середньовіччя, дилеми духовного та тілесного, культури і віри, інтерпретують культуру як еманацию релігійного пориву, пояснюючи її модусом релігійної віри. В дослідженнях зазначається, що техногенна цивілізація призвела суспільство до втрати духовності. Представники релігійної філософії роблять висновок про те, що витіснення абсолюту зі сфери духовної культури не зробило людину вільною. Прихильники філософської антропології поділяють екзистенціалістську критику сучасного філософського сцієнтизму, шукаючи виключно філософський підхід до пояснення буття. Філософська теологія вбачає вихід у створенні нової теонормної культури, долаючи напруження дихотомії між розумом і вірою, традицією і новизною, авторитетом і свободою. Відомий американський сучасний релігійний філософ і теолог, почесний професор філософії Фордхемського університету Мерольд Вестфаль ставив одним зі своїх завдань – «завдання подолати онто-теологію» (Westphal, 2001). І цьому присвячена його праця «Подолання онто-теології: до постмодерністської християнської віри». В цій роботі мислитель аналізує роботу М. Гайдеггера «Буття і час» та його теологічні лекції. «На думку М. Вестфалья, критика М. Гайдеггера не спрямована проти Бога Біблії, перед яким люди падають на коліна, моляться та якому приносять жертви. Це не відмова від теїстичного дискурсу, а заперечення метафізичної традиції, яка редукує поняття Бога до рівня засобу пояснення реальності, цілковито доступного людському розумінню» (Соловій, 2013, с. 135).

Домінуючою є думка про неможливість теїзму в чистому вигляді на рубежі століть, оскільки в інформаційному суспільстві віра тісно переплетена у масовій свідомості з секулярними формами культури, тому їх треба не протиставляти, а налагоджувати між ними конструктивний діалог. «З цього ми бачимо глибинний сенс волі, який полягає в тому, що вона може бути сама

собою не інакше, ніж вислизуючи від самої себе, кидаючи себе назовні себе – до майбутнього» (Сартр, 2002, с. 250).

Стан дослідження проблеми свідчить про те, що у межах різних філософських шкіл і напрямів здійснювалися спроби визначення цінностей, які б мали неперехідне значення, конституювали пізнання вищої реальності у якості головного сенсу людського буття. Наукові розвідки авторів здійснюватимуться із збереженням та поглибленим вивченням антропологічної тематики і проблемного поля філософської антропології: містико-релігійні координати топології екзистенції сучасної людини, людина в епоху глобалізаційних зрушень. Ідея статті полягає у визнанні того, що людина – це не тільки сутність, а й проблема, тому процес становлення суб'єктивності має бути проблематизованим. Робоча гіпотеза дослідження теми статті потребує виявлення трансцендентних умов існування суб'єкта, антропологічного сенсу у структурах повсякденності. Теоретичне знання топологічних та змістовних аспектів екзистенції людини в релігійному онтологічному просторі потребує концептуалізації та залучення до інформаційного обігу з цілого ряду причин. Тема аналітики світоглядних універсалій і духовних констант в релігійному онтологічному просторі є актуальною тому, що тільки в стійких координатах дійсно сущого людина може вибудувати стратегії свого існування. «Хоча визначальна мета людського існування – одна, способів її реалізації – безліч. І це стосується різних індивідів, у однієї й тієї самої людини є величезний (безмежний потенційно) набір способів самостановлення. Тому смисловий центр людської діяльності не спрощує і не схематизує людське життя, а є лише описом внутрішньої єдності (і можливості її усвідомлення). Усвідомивши себе як екзистенцію, людина аж ніяк не стає простішою і поліфонізм внутрішнього життя не знімається» (Таранов, 2014, с. 276). Розуміння внутрішньої єдності та духовних засад культури людства органічно впливає з філософського розуміння людини як духовної істоти. «Лише з істини Буття вперше вдається помислити суть Священного. Лише виходячи із суті Святині можна помислити суть божественності. Лише у світлі суті божественності можна помислити і сказати, що має називатися словом «Бог» (Гайдеггер, 1993, с. 36).

Філософські інтенції статті спрямовані на топологію екзистенції людини в релігійному онтологічному просторі, що значно доповнює існуючий філософський доробок (А.І. Гранчаров, С.Л. Шевченко, Р. Соловій, З.В. Швед, С.В. Таранов, М.Д. Кіркпатрік, К.К. Масугаті, Д. Паттісон, Р. Роял тощо), (Соловій, 2014), (Таранов, 2014), (Кіркпатрік, 2013), (Масугаті, 2014), (Паттісон, 2004), (Роял, 2015).

Об'єктивний характер парадигмальних соціокультурних трансформацій, обумовлений глобалізаційними процесами, впливає на визначення Україною нових перспектив розвитку. Багато змін, зумовлених глобалізацією, мають потенційні форми непередбачуваних ризиків, про які не знало традиційне суспільство. Серед нових викликів - проблеми ідентифікації та самоідентифікації, зростаюча невпевненість у завтрашньому дні, зниження міри

впливу традицій та звичаїв при формуванні індивідуальності, трансформація сімейних відносин, питання статі, демократизація міжособистісних стосунків, терористичні загрози. З одного боку, означена ситуація розкріпає особистість, з іншого, – породжує екзистенційний страх самотності і відчаю, страх не вкоріненості в традиції буття. «Ми запитуємо просто про те, яка із сьогodнішніх філософій пропонує найбільш адекватне уявлення для розуміння людського існування. Тут, я вважаю, нам слід навчатися у екзистенціалістської філософії (філософії існування), позаяк центральний предмет досліджень цієї філософської школи саме і є людське існування» (Бульман, 2004, с. 233). У часи глибинних глобалізаційних зрушень люди шукають і знаходять відповіді та заспокоєння в сфері трансцендентного. Послідовники нових вірувань шукають альтернативні образи життя, які заохочують людей вийти за межі традиційних цінностей, що розкриває перед ними нові можливості і одночасно створює нові глобальні небезпеки. Реформування України наближає її до глобалізаційного простору. Поширення нетрадиційних для України цінностей і вірувань є елементом світового процесу. Можливо повернення до основ християнства та філософська переінтерпретація його засад, подолання дуальної опозиції в категоріальній матриці сучасної техніко-орієнтованої європейської парадигми, стане новою сторінкою розвитку духовного життя в Україні та сприятиме подоланню глибокого розриву між духовним і тілесним в людині. Наукове дослідження спрямоване на отримання нових знань, які можуть бути використані з метою корегування виховного та освітнього процесів, тому є важливою і необхідною як методологічно-світоглядне підґрунтя стратегії розвитку держави. «Таке виховання волі є постійно здійснюваним вибором, який у людини, що усвідомлює себе, є постійним супутником усього життя. Але, постійно вільно обираючи напрямок у конкретній ситуації, особистість повинна зберігати відданість власним попереднім виборам (своєму «проектові», долі), у такий спосіб знову відтворюючи цілісність свого існування» (Таранов, 2014, с. 3). Дослідження джерельної бази релігійно-екзистенційної онтології, а також філософський аналіз гуманітарних трансформацій дозволять експлікувати вивчення топології екзистенції людини в межах філософської парадигми і довести доцільність розгляду теологічної аксіології у якості онтологічної основи духовного статусу людини, онтологічний взаємозв'язок історико-філософських антропомістичних ідей і буття в цілому. Досвід і практика осмислення та вирішення антропологічних філософських проблем є безумовно важливими для світової і вітчизняної філософської думки, можуть бути використані в подальшій концептуалізації релігійно-філософського знання.

Наукова новизна очікуваних результатів полягає в дослідженні формування проблемного поля і основних принципів постметафізичного мислення XX - XXI століття, шляхів подолання або поновлення метафізики в екзистенціальній теології. Авторами проекту, на противагу зазначеним авторам, акцентується увага на осмисленні духовної сутності людини через пошуки

шляхів наближення до Абсолюту та індивідуального досвіду проникнення в трансцендентне. Новим є розвиток розуміння необхідності переорієнтації наукової спрямованості дослідження людини з об'єктивних структур, ззовні на її самопізнання зсередини, окреслення завдання здійснення абсолютного порядку в повсякденному житті, визначення смислового горизонту буття людини. У статті виявляється залежність морально-етичних цінностей від онтологічної концептуальної релігійної парадигми. Зазначається, що екзистенція людини поєднує дві протилежні позиції: реалізацію своєї індивідуальності і гармонійне відношення до світу, що є співзвучним таким вимірам сучасної епохи як глобалізація і толерантність та уможливорює повернення людини одночасно і до космосу, і до духовності, і до своєї власної природи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. На широкому історико-філософському матеріалі досліджено спробу порівняльного та парадигмального філософського аналізу топології екзистенції людини в релігійному онтологічному просторі, а саме:

1) Розглянуто виокремлення релігійного виміру культури у якості домінуючого гуманітарного фактора, який визначає сутність культури, її гуманістичний, загальнолюдський сенс;

2) Проведено аналіз тенденцій трансформації містико-релігійного знання та досвіду;

3) Методологічно осмислено проблему акультурації, тобто впровадження в культуру євангельських елементів, які сприяють максимальному прояву в ній духовного потенціалу, протистоянню секулярним культурним цінностям;

4) Досліджено ідеї «нового гуманізму», звернені в першу чергу до інтелектуальної еліти, покликаної створити «нову позитивну християнську культуру», яка повинна не драматизувати розрив між наукою, релігією та духовною культурою в умовах інформаційного суспільства, а застосувати комплекс практичних заходів по його подоланню;

5) Проаналізовано перестороги стосовно деструктування віри та гіпертрофованого потрактування «олюднення» образу Бога.

Постмодернізація розвинених суспільств передбачає відмову від акценту на економічну ефективність та науковий раціоналізм і знаменує перехід до гуманнішого суспільства, у якому більший простір надається самостійності, різноманіттю, духовним вимірам та самовиразу особистості. Розробка проблеми, поставленої у статті, та отримані результати збагатять сучасну філософську теорію. Результати дослідження можуть бути використані в подальшій концептуалізації філософсько-релігійної думки та механізмів трансформації духовності. Праксеологічне значення розкриття проблеми полягає у більш глибокому розумінні резервів духовних і моральних витоків у всій діяльності людини, в життєвій необхідності набуття людиною гармонії з навколишнім світом, в усвідомленні небезпеки маніпулятивного застосування

містичного досвіду, технік і методик регуляції суб'єктивних процесів тілесності і свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бульман Р. Иисус Христос и мифология / Р.Бульман // Бульман Р. Избранное: Вера и понимание. – М., 2004. – Т.1 – 2. – С.211 – 248.
- Хайдеггер М. Письмо о гуманизме / М. Хайдеггер // Время и бытие. – М., 1993. – С.192 – 220.
- Kirkpatrick M.D. Bonhoeffer, Kierkegaard, and the teleological suspension of the ethical: the beginning or end of ethics? / *Ontology and ethics: Bonhoeffer and contemporary scholarship* [edited by Adam C. Clark and Michael Mawson; Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2013. – Pp. 86 – 101.
- Masugata K. Kanzo Uchimura, Japanese Kierkegaard // *Ідеї Серена К'єркегора у розвиткові сучасної філософії та релігієзнавства. Рефлексії з України: збірник матеріалів наукової ювілейної конференції.* – Київ – Нортфілд: «Континент - X», 2014. – С 96 – 112.
- Михайлов, И. А. (2016, апрель). Полемика феноменологов по проблемам онтологии и антропологии: «неспособность к разговору» (Гуссерль и Хайдеггер, 1928-1930-е гг.). *Философия и культура*, № 4, 593-602. DOI: 10.7256 / 1999-2793.2016.4.18527.
- Мозговий Л.І. Антропомістичні константи в структурі світогляду: Монографія. Вид. 3-те, перероб. і доп. / Л.І. Мозговий. – Слов'янськ: Видавництво «Друкарський двір», 2013. – 280 с.
- Мозговой Л.И. Антропомистические константы в структуре сознания: монография / Л.И. Мозговой.- Киров: ВятГУ, – 2015.– 269 с.
- Pattison G. Kierkegaard and the Theology of the Nineteenth Century: the Paradox and the «Point of Contact». – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – Pp. Xiv + 257.
- Royal R. A Deeper Vision: The Catholic Intellectual Tradition in the Twentieth Century San Francisco: Ignatius Press, 2015. – 591 p.
- Сартр Ж.-П. Воображаемое. Феноменологическая психология воображения / Ж.-П.Сартр. – СПб., 2002.
- Søren Kierkegaard in our time: problems and prospects of modern Philosophy and religious studies (Selected Multilingual Proceedings of the International Conference celebrating the 200th anniversary of the birth of Søren Kierkegaard). – Plovdiv-Nitra- Kyiv: Propeller Prepress, 2015. – 124 p.
- Соловій Р. Проект Мерольда Вестфала та його внесок у формування герменевтики християнської спільноти у контексті постмодерну // *Філософська думка. Sententiae.* Спецвипуск IV. Герменевтика традиції та сучасності у теології та філософії. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – С.133–144.
- Соловій Р. Виникаюча церква. – Черкаси: Коллоквиум, 2014. – 328 с.
- Таранов С. В. Теологічний екзистенціалізм: монографія / Сергій Таранов. – К.: Четверта хвиля, 2014. – 328 с.
- Тиллих П. Динамика веры/ П. Тиллих Избранное: теология культуры [пер. с англ. Е.Г. Балагушкин, О.В. Боровая, Т.И. Вевюрко, Е.А. Жукова, О.Я. Зоткина, В.В. Рынкевич, Т.Е. Савицкая]. – М.: Юрист, 1995. – 479 с. – (Лики культуры).
- Westphal, M. Kierkegaard's Concept of Faith (Kierkegaard as a Christian Thinker). – Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 2014. – 294 p
- Westphal, M. Overcoming onto-theology: toward apost modern Christian faith. – New York: Fordham University Press, 2001. – 306 p.

АННА ЕМЕЛЬЯНЕНКО

*доктор философских наук, профессор
кафедры философии, социально-политических и правовых наук,
Донбасский государственный педагогический университет
(г. Славянск, Украина),
e-mail: kerol-Anna@bigmir.net, ORCID 0000-0003-4309-8047*

ЛАРИСА АБЫЗОВА

*кандидат философских наук, доцент
кафедры философии, социально-политических и правовых наук,
Донбасский государственный педагогический университет
(г. Славянск, Украина),
e-mail: larisa.sofia7@gmail.com, ORCID 0000-0002-9260-2126*

АЛИНА ШЕЙКАШ

*студентка факультета начального,
технологического и профессионального образования,
Донбасский государственный педагогический университет
(г. Славянск, Украина),
e-mail: avenita.anna@yandex.ru, ORCID 0000-0003-4679-2915*

**ТЕОЛОГИЧЕСКИЕ И АНТРОПОМИСТИЧЕСКИЕ ФОРМЫ
ПОСТИЖЕНИЯ БЫТИЯ ЧЕЛОВЕКА**

Статья посвящена исследованию многомерного феномена с повышенной гносеологической и онтологической сложностью – проблемой познания и самосовершенствования человека в пределах религиозно-мистической философской традиции в плоскости диалога философии, науки и религии в современную эпоху. В научном исследовании применялись методы историко-философской компаративистики, а также методы, разработанные в рамках феноменологии и герменевтики. Оригинальность статьи заключается в использовании трансформированной методологии классического экзистенциализма и экзистенциальной теологии в сфере решения и исследования антропологических проблем современности. Комплексное исследование позволяет доказать, что в современной трансперсональной метафизике и близких к ней течениях наблюдается тенденция смыкания постнекласического дискурса с антропомистическими идеями. Научное исследование будет способствовать плюралистическому определению основ бытия человека и культуры в противовес односторонней рациональности, которая приводит к деструктивному состоянию одномерности человека. Результаты исследования могут быть использованы в дальнейшей концептуализации философско-религиозной мысли и механизмов трансформации духовности в контексте социальных сдвигов.

Ключевые слова: экзистенциализм; онтология; антропоцентризм; мистицизм; духовный кризис; теология; рационализм; секуляризация; трансгуманизм; толерантность

HANNA YEMELIANENKO

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor
Department of Philosophy, Socio-Political and Legal Sciences,
SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine)
e-mail: kerol-Anna@bigmir.net, ORCID 0000-0003-4309-8047*

LARISA ABYZOVAL

*Phd in of Philosophy, Associate Professor
Department of Philosophy, Socio-Political and Legal Sciences
SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine)
e-mail: larisa.sofia7@gmail.com, ORCID 0000-0002-9260-2126*

ALINA SHEYKASH

*elementary student, technological and vocational education,
SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine)
e-mail: avenita.anna@yandex.ru, ORCID 0000-0003-4679-2915*

THEOLOGICAL AND ANTHROPOMISTIC FORMS OF BESTING OF HUMAN BEING

Introduction. The deep connection of theological wisdom with philosophical knowledge in the epistle of John Paul II is regarded as the most original element of heritage that the Christian tradition uses. And this, in turn, led him to call for the beginning of a new critical dialogue «as with all currents of modern philosophical thought, and from the whole philosophical tradition, regardless of whether it is proportionate to the word of God, contradicts it. At the same time, the last decades of the twentieth and early twenty-first centuries affected the rapid development of the philosophical foundations of theological thinking, on the one hand, and the emergence of new and rather unexpected alternative philosophical interpretations and worldview understanding of the essence and purpose of religious thinking as a whole, on the other. Both the new concepts of postmodern theology and the narrative theology of J. G. Frey and E. Fuchs, the theological concepts of the «death of God» by V. Hamilton and T. Altitzer, as well as the secularized theology of P. van Buren and H. Cox and The Body of Hope». One way or another, Moltman began to lay claim to the laws of cardinal transformation or even absolute negation of the metaphysical foundations of theological thinking in the modern world. Existential and postexistential theology also played a significant role in these processes. As the existential eschatology of G. Slaith, where N. Berdyaev used the existential - dialectical method, so did the existential hermeneutics and existential phenomenology of M. Westfal's religion in the reinterpretation of the dialectical method of S. Kierkegaard and P. Ricoeur and many others, which caused a heated debate among researchers of the religious and philosophical thinking. **Analysis of publications.** In the monograph by L.I. Mozgovogo "Anthropomistic constants in the structure of the worldview" explores the specifics of the conceptualization of mystical experience as a universal constant of the worldview, the formation of the transcendental conditions of existence of the subject. In the theoretical studies of D. Emelianenko "Paul Tillich: Existentialist or Theologian?", "J. Macquarie and P. Tillich in the context of combining classical existentialism and theology" thoroughly analyzed the understanding of the relationship between philosophy, axiology, theology, the problem of value priorities of authentic human existence in the context of the transformation of a religious worldview, P. Tillich's theology, the use of existential hermeneutics by J. Macquarie in the interpretation of biblical texts, especially the culturological synthesis of the philosophy of classical existentialism with theology in the twentieth century, the specificity of the heritage of C. Barth and R. Bultman in the paradigm of existential theology. It is noted that "the radical self-criticism of Christianity makes it capable of universality to the extent that Christianity supports this self-criticism in its life" (Tillich, 1995, p.

479). **Purpose.** The complexity and multidimensionality of the contexts of human existence predetermine the use of the updated complex of research methods and principles (synthetic comparativistics, paradigm method, method of historical and philosophical reconstruction, structural-functional, textological approach, the principle of object autonomy, the principle of coherence values) mystical reconstruction to construct a model of the ideological paradigm that covers the ontological Hovhan (transcendental representation of measurement) and the value-semantic coordinates anthropological theories. Methodologically, an interpretative tradition combined with a hermeneutic method for the study of spirituality is appropriate. The hermeneutic approach to the study of philosophical and religious ideas allows them to be analyzed as an integral system of discourse in the organic unity of its theoretical and practical aspects. The synthesis of methodological refinements makes it possible to determine the following elements of a scientific search: doctrinal narratives, which define the existence of a person in a religious ontological space; narratives of the representation of mystic-religious experience; narratives of regulation of the formation of the subject in the context of globalization shifts. The research methodology will allow to approach the formation of the modern integrative paradigm of the whole person, synthesizes various anthropic studies in the 21st century. **Results.** From this point of view, subjective human forms and forms of constituting the world will be revealed and analyzed, to which scientific, technical and moral-practical activities of a modern person, the potential possibilities of creative subjectivity of a person should be subordinated. The strategy of scientific search is based on the interpenetration of cognitive, socio-anthropological, ontological and informational aspects of the directions of modern religious philosophy. An attempt at an integrative, synthetic approach combining the cognitive potential of the philosophy of anthropology and axiology makes it possible to build a new cognitive strategy of the problem posed. **Conclusions.** Postmodernization of developed societies implies a rejection of the emphasis on economic efficiency and scientific rationalism and marks the transition to a more humane society, in which more space is given to independence, diversity, spiritual dimensions and self-expression of the individual. The development of the problem posed in the article and the results obtained will enrich the modern philosophical theory. The results of the research can be used in the further conceptualization of philosophical and religious thought and the mechanisms of transformation of spirituality. The praxeological significance of disclosing a problem lies in a deeper understanding of the reserves of spiritual and moral sources in all human activities, in the vital need for a person to acquire harmony with the outside world, in realizing the dangers of the manipulative use of mystical experience, techniques and techniques for regulating the subjective processes of physicality and consciousness.

Keywords: existentialism; ontology; anthropocentrism; mysticism; spiritualcrisis; theology; rationalism; secularization; transhumanism; tolerance

REFERENCES

- Bultmann, R. (2004). *Isus Hristos i mifologiya*. – M., T.1 – 2, 211 – 248.
- Haydegger, M. (1993). *Pismo o gumanizme*. – M., 192 – 220.
- Kirkpatrick, M.D. (2013). *Bonhoeffer, Kierkegaard, and the teleological suspension of the ethical: the beginning orend of ethics?* Oregon: Pickwick Publications, 86 – 101.
- Masugata, K. (2014). *Kenzo Uchimura, Japanese Kierkegaard*. - Kiïv – Nortfild: «Kontinent – Kh», 96 – 112.
- Mikhailov, I.A. (2016, April). *Polemics phenomenologists on the problems of ontology and anthropology: «inability to talk» (Husserl and Heidegger, 1928-1930-ies.)*. *Philosophy and Culture*, № 4, 593-602. DOI: 10.7256 / 1999-2793.2016.4.18527.
- Mozgovii, L.I. (2013). *Antropomistichni konstanti v strukturi svitogliadu*. – Slov'ians'k: Vidavnistvo «Drukars'kii dvir», 280.
- Mozgovoi, L.I. (2015). *Antropomisticheskie konstanty v strukture soznaniia: monografiia*.- Kirov: ViatGU, 269.

- Pattison, G. (2004). *Kierkegaard and Theology of Nineteenth Century: the Paradox and the «Point of Contact»*. – Cambridge: Cambridge University Press, Rr. Khiv, 257.
- Royal, R.A. (2015). *Deeper Vision: The Catholic Intellectual Tradition in the Twentieth Century* San Francisco: Ignatius Press, 591.
- Sartr, Zh.-P. (2002). *Voobrazhaemoe. Fenomenologicheskaia psikhologiiia voobrazheniia.*
- Søren Kierkegaard in our time: problems and prospects of modern Philosophy religiestudies (Selected Multiling Proceedings of the International Conference celebrating the 200th anniversary of the birth of Søren Kierkegaard). – Plovdyv-Nitra- Kyiv: Propeller Prepress, 2015. – 124.
- Solovii, R. (2013). *Proekt Merol'da Vestfala ta iogo vnesok u formuvannia germenetiki khristiians'koï spil'noti u konteksti postmodernu.* - Vinnitsia: VNTU, 133–144.
- Solovii, R. (2014). *Vinikaiucha tserkva.* – Cherkassy: Kollokvium, 328.
- Taranov, S.V. (2014). *Teologichnii ekzistentsializm: monografiia.* – K.: Chetverta khvilia, 328 s.
- Tillikh, P. (1995). *Dinamika very.* – M.: Iurist, 479.
- Westphal, M. (2014). *Kierkegaard's Concept of Faith (Kierkegaard as a Christian Thinker).* – Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 294.
- Westphal, M. (2001). *Overcoming onto-theology: toward a postmodern Christian faith.* – New York: Fordham University Press, 306.

Надійшла до редакції 08.05.2019